

Sygn. akt I C 2066/17 upr.

WYROK ZAOCZNY W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 29 sierpnia 2017 r.

Sąd Rejonowy w Olsztynie, I Wydział Cywilny,

w składzie:

Przewodniczący: SSR Katarzyna Błęsińska-Kozłowska

Protokolant: stażysta Aleksandra Skorynko

po rozpoznaniu w dniu 29 sierpnia 2017 r., w O., na rozprawie,

sprawy z powództwa (...) S.A. z siedzibą w B.

przeciwko B. C.

o zapłatę

oddala powództwo.

SSR Katarzyna Błęsińska-Kozłowska

Sygn. akt **IC 2066/17**

UZASADNIENIE

Powód (...) S.A. w B. domagał się zasądzenia na swoją rzecz od pozwanej B. C. kwoty 3.474,45 zł z odsetkami umownymi równymi dwukrotności wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie od dnia 10 maja 2017r. do dnia zapłaty oraz kosztami procesu według norm przepisanych, w tym kosztami zastępstwa procesowego.

W uzasadnieniu pozwu wskazano, że pozwana poprzez podpisanie weksla zobowiązała się do zapłaty kwoty dochodzonej pozwem. W dniu 9 kwietnia 2017r. powód wezwał pozwaną do wykupu weksla, jednakże do dnia wytoczenia powództwa pozwana nie dokonała żadnej wpłaty.

Pozwana B. C. nie złożyła odpowiedzi na pozew i nie zajęła stanowiska w sprawie.

Powód wielokrotnie dochodził zasądzenia roszczeń na podstawie weksla przed tutejszym sądem. Domagał się zasądzenia należności w związku z zawieranymi ze swoimi klientami umowami pożyczki. Każdorazowo zobowiązywany do przedłożenia tekstu umowy pożyczki bądź to jej nie składał, bądź wraz z pozwanym, który wdał się w spór przedkładał umowę, zawierającą w swej treści liczne klauzule abuzywne. Nieważność postanowień umowy powodowała unicestwienie uprawnień powoda do dochodzenia roszczeń. Przykładowo powód domagał się oprócz zwrotu kapitału również zapłaty składki ubezpieczenia o nieokreślonej treści, bez wskazania umowy ubezpieczenia. Składka ta opiewała na ponad 100 % udzielonej kwoty pożyczki. Dodatkowo powód domagał się zapłaty wynagrodzenia za udzielenie pożyczki obejmujące ok. 15 % kwoty pożyczki i opłaty przygotowawczej w podobnym rozmiarze. W konsekwencji pożyczkobiorca zobowiązany był do zwrotu ok. 250% kwoty pożyczki, co istotnie przekraczało maksymalną wysokość wszystkich kosztów pożyczki. Dodatkowo powód domagał się zapłaty zryczałtowanych kosztów windykacyjnych nie zaliczając ich w poczet kosztów własnej działalności i ryzyka gospodarczego.

Z uwagi na niedające się usunąć sprzeczności w materiale dowodowym składanym przez powoda, powództwa były oddalane.

Sąd ustalił i zważył, co następuje następujący stan faktyczny:

Powód przedłożył weksel in blanco na kwotę 3.474,45 zł podpisany przez B. C. oraz wezwanie do zapłaty na powyższą kwotę z dnia 5 lutego 2017r. W skierowanym do pozwanej wezwaniu powód wskazał, że na kwotę 3.474,45 zł składa się z tytułu: niespłaconej pożyczki - kwota 3.468 zł, kwota obliczona na podstawie pkt 4.1 postanowień umowy – 6,45 zł.

(dowód: wypowiedzenie umowy pożyczki k. 6, weksel – k. 2).

Zarządzeniem z dnia 21 czerwca 2017r. pełnomocnik powoda został wezwany do złożenia w terminie 7 dni umowy, którą zawarł z pozwaną, i na zabezpieczenie której został podpisany przez pozwaną weksel in blanco, pod rygorem skutków z art. 233 § 2 k.p.c.. Przewodnicząca wskazała również w wezwaniu, że Sądowi z urzędu wiadomo, że umowy zawierane przez powoda zawierają klauzule niedozwolone, sprzeczne z zasadami współżycia społecznego oraz zmierzające do obejścia prawa.

Powód odebrał wezwanie w dniu 10 lipca 2017r. i do dnia rozprawy nie złożył umowy, o którą został wezwany.

Powództwo jako nieudowodnione podlegało oddaleniu.

Sąd ustalił stan faktyczny w oparciu o dokumenty przedłożonych w toku postępowania oraz w oparciu o fakty znane Sądowi z urzędu ze spraw wnoszonych przez powoda (...) S.A., które toczyły się przed Sądem Rejonowym w Olsztynie pod sygnaturami I C 3196/16 oraz I C 3810/16, na co zwrócono powodowi uwagę stosownie do treści 228 § 2 k.p.c. w piśmie z dnia 30 czerwca 2017 r. (k. 13).

W niniejszej sprawie powód dochodził roszczenia z weksla.

Wobec powyższego należy zacząć od ogólnego zdefiniowania charakteru weksla. Wśród jego cech jako jedną z kluczowych należy wskazać abstrakcyjność. Polega ona na oderwaniu weksla od stosunku podstawowego, co oznacza, że brak, nieważność lub wadliwość stosunku kauzalnego nie ma wpływu na ważność zobowiązania wekslowego. (tak m.in. A. Szpunar Komentarz do prawa wekslowego Wyd. Prawn. 1994 k. 15; T. Borkowski Prawo wekslowe w praktyce k. 15). Przejawem abstrakcyjności weksla jest niedopuszczalność badania istnienia, ważności i wadliwości stosunku podstawowego (art. 17 prawa wekslowego), przy czym niedopuszczalność ta nie zależy od woli pozwanego. Powyższe jest generalną zasadą, od której przepisy prawa wekslowego przewidują jednak wyjątki. Abstrakcyjność weksla doznaje bowiem osłabienia w przypadku weksla niezupełnego w chwili wystawienia (weksla in blanco), wystawionego w celu zabezpieczenia zobowiązania ze stosunku podstawowego (w niniejszej sprawie umowy pożyczki). Taki też weksel został wystawiony w niniejszej sprawie, co wynika z treści pozwu i wypowiedzenia umowy pożyczki dołączonego do pozwu. To osłabienie abstrakcyjności weksla in blanco wyraża się w możliwości analizowania stanów faktycznych wynikających ze stosunku podstawowego, w szczególności tego, czy odpowiedzialność dłużnika w ramach stosunku wekslowego odpowiada rozmiarowi jego odpowiedzialności ze stosunku podstawowego. W niniejszej sprawie dopuszczalna jest ocena, czy zobowiązanie wekslowe koreluje ze zobowiązaniem z umowy pożyczki.

Możliwość wysuwania przez wystawcę weksla zarzutów ze stosunku podstawowego wynika z treści art. 10 prawa wekslowego. Stanowi on, że jeżeli weksel, niezupełny w chwili wystawienia, uzupełniony został niezgodnie z zawartym porozumieniem, nie można wobec posiadacza zasłaniać się zarzutem, że nie zastosowano się do tego porozumienia, chyba że posiadacz nabył weksel w złej wierze albo przy nabyciu dopuścił się rażącego niedbalstwa. Stanowisko, zgodnie z którym gwarancyjny weksel in blanco nie jest wekslem abstrakcyjnym aprobowane jest w orzecznictwie. W wyroku z dnia 18 listopada 1970 r. I PR 407/70 Sąd Najwyższy stwierdził, że „weksel gwarancyjny nie jest wekslem abstrakcyjnym, lecz wekslem gwarantującym wykonanie zobowiązania, w więc „kauzalnym”.” Podobnie w uzasadnieniu wyroku z dnia 4 listopada 1993 r. w sprawie Acr 607/93 opubl. w OSAiSN nr 11-12/1994 poz. 58, stwierdził Sąd Apelacyjny w Katowicach, wskazując, iż „nie ulega wątpliwości, że zobowiązanie wekslowe ma charakter

abstrakcyjny, czyli jest ono oderwane od swej podstawy prawnej (causa). Trzeba jednak podkreślić, że ten abstrakcyjny charakter ulega osłabieniu w przypadku weksla niezupełnego. Sytuacja prawna dłużnika z weksla niezupełnego w chwili wystawienia kształtuje się różnie w zależności od tego, kto jest wierzycielem wekslowym. Jeżeli posiadaczem weksla jest pierwszy wierzyciel, wiąże go porozumienie zawarte z dłużnikiem (...). Podpisanie i wręczenie weksla in blanco oparte jest bowiem na zaufaniu do odbiorcy, który powinien wypełnić dokument zgodnie z zawartym porozumieniem. Uzasadnia to obronę wystawcy weksla, że weksel został wypełniony niezgodnie z porozumieniem.”

Wobec powyższego należy przyjąć, że ustawodawca przesądził o dopuszczalności badania treści stosunku podstawowego w przypadku dochodzenia przez pierwszego wierzyciela należności z weksla in blanco przeciwko jego wystawcy. Powód (...) S.A. jest pierwszym wierzycielem, albowiem wynika to wprost z treści weksla, który nie zawiera indosów, gdyż jest wekslem „nie na zlecenie”.

Wobec uznania możliwości powoływania się dłużnika na zarzuty ze stosunku podstawowego wobec powoda w niniejszej sprawie kluczowe znaczenie ma to, czy dopuszczalne jest badanie stosunku podstawowego z urzędu, tj. bez zarzutu pozwanego oraz jakie znaczenie nadać odmowie przedstawienia przez powoda umowy pożyczki, która zabezpiecza weksel złożony w niniejszej sprawie wobec wiedzy Sądu oraz samego powoda, że w innych analogicznych sprawach umowy te w znaczącej części zostały zakwestionowane przez Sąd. Wątpliwości dotyczą również zawartej w ramach umowy pożyczki umowy ubezpieczenia, gdzie składka ubezpieczeniowa jest niewspółmiernie wysoka w stosunku do faktycznie wypłaconej kwoty pożyczki (składka przewyższa kwotę wypłaconych środków), zaś powód kwotę składki dolicza do kwoty pożyczki. Powód mimo wezwania odmówił przedstawienia również dowodów w tym zakresie. Powyższe ma niebagatelne znaczenie, albowiem spraw tożsamyh z niniejszą przed Sądem Rejonowym w Olsztynie, jak również przed innymi Sądami, jest bardzo dużo, zaś faktem powszechnie znanym jest to, że powód jest jedną z największych firm pożyczkowych w Polsce. Tymczasem pozwani w zdecydowanie przeważającej liczbie przypadków nie podejmują żadnej obrony swoich praw, często nie podejmują korespondencji. Powody powyższego mogą być różne, niemniej nie można wykluczyć, że już samo skorzystanie z pożyczek tego typu, gdzie tak jak w innych sprawach toczących się przed Sądem Rejonowym w Olsztynie (przykładowo I C 3196/16 oraz I C 3810/16), postanowienia umów były dla pożyczkodawców rażąco niekorzystne, było podyktowane przymusowym położeniem tych pożyczkobiorców, czy też małą świadomością prawną. W przeciwnym razie mogliby oni korzystać z podlegających kontroli usług bankowych.

Sąd rozstrzygający niniejszą sprawę stoi na stanowisku, że istnieje możliwość badania stosunku podstawowego łączącego strony bez zarzutu, tj. z urzędu. Abstrakcyjność weksla nie wyraża się w tym, że tylko od woli dłużnika zależy możliwość badania stosunku podstawowego. Jak to zaznaczono wyżej, ze stanowiska doktryny i orzecznictwa wynika, iż abstrakcyjność wyraża się w niedopuszczalności badania stosunku podstawowego i jest niezależna od woli dłużnika. O tej dopuszczalności lub jej braku, w odniesieniu do konkretnego rodzaju weksla i uczestnika stosunku wekslowego, decyduje sam ustawodawca. Podyktowane to jest koniecznością zapewnienia obiegu weksla. W sytuacji, gdy ustawodawca dopuszcza możliwość badania stosunku podstawowego kwestia, czy badanie to nastąpić ma na zarzut czy też przez sąd z urzędu, nie jest zagadnieniem odnoszącym się do abstrakcyjności weksla, ale do zakresu stosowania zasady kontrydiktoryjności. Ustawodawca w art. 10 prawa wekslowego operuje sformułowaniem „zarzut”. Samo to sformułowanie nie przesądza jednak o tym, że rozpatrywanie stosunku podstawowego może nastąpić tylko na zarzut dłużnika. Przede wszystkim sformułowanie to nie zostało użyte w ujęciu ścisłym jako uprawnienie do odmowy spełnienia żądania o charakterze prawnokształtującym. Takim zarzutem może być np. zarzut przedawnienia czy zarzut potracenia. Nie ma wątpliwości, że podniesienie takiego zarzutu zależy wyłącznie od woli dłużnika i nie może być on zastępowany przez działanie sądu z urzędu. W ocenie Sądu możliwość podniesienia zarzutu, że weksel został wystawiony niezgodnie z porozumieniem, nie stanowi zarzutu sensu stricto. Podobne stanowisko zajął Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 26 stycznia 2001 r. II CKN 25/00, OSNC 2001/7-8/117, wskazując, że w treści art. 10 prawa wekslowego nie chodzi o zarzut w ścisłym tego słowa znaczeniu, tj. o uprawnienie do odmowy spełnienia żądanego świadczenia, mimo powstania zobowiązania uzasadniającego to świadczenie, lecz o zarzut w szerokim tego słowa znaczeniu, tj. o powołanie się jedynie na fakt niepowstania zobowiązania o treści wyrażonej w wekslu. Skoro sformułowanie użyte przez ustawodawcę stanowi zatem jedynie o dopuszczeniu przez ustawodawcę możliwości

powołania się na konkretne fakty lub zarzuty sensu stricto, wynikające ze stosunku podstawowego, nie przewiduje zaś uprawnienia prawnokształtującego to nie ma żadnych podstaw, by racjonalnie przyjmować, że taka możliwość zastrzeżona jest wyłącznie dla samego tylko dłużnika.

W świetle powyższego brak jest przeszkód, aby z urzędu uwzględnić treść umowy pożyczki łączącej strony. Sąd nie narusza bowiem treści art. 10 prawa wekslowego, gdyż uwzględnia stosunek podstawowy wobec pierwszego wierzyciela, który wypełnił weksel in blanco. Ten zaś kto jako pierwszy wierzyciel wypełnia weksel in blanco nie może korzystać z ułatwień, jakie prawo przewiduje dla obrotu wekslowego. Zatem nie ma racji powód, odmawiając przedłożenia na żądanie Sądu stosownych dokumentów, zasłaniając się abstrakcyjnością weksla. Prawdą jest, że abstrakcyjność weksla ma wpływ na rozkład ciężaru dowodu. Ten kto to dochodzi zapłaty jako wierzyciel wekslowy, musi tylko przedłożyć dokument weksla, na który się powołuje, i wykazać swą tożsamość z osobą remitenta, nie musi zatem wykazywać podstawy zobowiązania wekslowego ani tego, że ta podstawa w ogóle istniała. To na dłużniku wekslowym spoczywa ciężar udowodnienia, że weksel został wypełniony niezgodnie z porozumieniem (tak m.in. orzeczenie SN z dnia 24 października 1962 r., OSNCP 1962, poz. 27). Trzeba jednak wskazać, że stosownie do treści art. 232 k.p.c. sąd może dopuścić dowód niewskazany przez stronę. W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że w wyjątkowych, szczególnie uzasadnionych przypadkach, zastosowanie przez sąd art. 232 zd. drugie k.p.c. może się nawet stać obowiązkiem sądu. Działanie takie może znaleźć uzasadnienie w tych sytuacjach, w których ma to przeciwdziałać naruszeniu porządku prawnego, jak również wówczas, gdy obok interesu prywatnego występuje w sprawie interes publiczny, gdy zachodzi podejrzenie prowadzenia przez strony procesu fikcyjnego, gdy podmioty postępowania zachowują się sprzecznie z prawem oraz w sytuacji występowania w postępowaniu strony wyjątkowo nieporadnej, a więc kiedy przemawia za tym zapobieżenie uchybieniu zasadzie równości (równouprawnienia) stron (wyr. SN z 30.1.2007 r. IV CSK 346/06, Legalis). Zdaniem Sądu taka sytuacja zachodzi w niniejszej sprawie.

Jak wyżej wskazano, Sąd stanął na stanowisku, że w przypadku weksla gwarancyjnego in blanco, istnieje możliwość badania z urzędu stosunku podstawowego. Kontrola weksla niepełnego w świetle treści stosunku podstawowego nabiera jeszcze większego znaczenia w sprawach z udziałem konsumenta, zwłaszcza w sytuacji, że w analogicznych sprawach Sądu Rejonowego w Olsztynie Sąd stwierdzał niezgodność między wysokością roszczenia wekslowego a wierzycielnością ze stosunku podstawowego spowodowaną zastosowaniem klauzul abuzywnych oraz postanowień sprzecznych z zasadami współżycia społecznego i obchodzących przepisy prawa. Konsekwencją dopuszczalności badania z urzędu stosunku podstawowego było to, że Sąd w niniejszej sprawie zobowiązał powoda do przedłożenia umowy pożyczki zawartej z pozwaną, której dotyczy weksel na zabezpieczenie oraz dowodu uiszczenia składki ubezpieczeniowej wynikającej z umowy pożyczki. Sąd zwrócił przy tym uwagę na fakty znane Sądowi z urzędu ze spraw I C 3196/16 oraz I C 3810/16 (k. 13). W tamtych sprawach pozwani reprezentowani przez fachowych pełnomocników podejmowali obronę, przedstawiali zarzuty ze stosunku podstawowego, a przede wszystkim przedkładali umowy pożyczek, co spowodowało, że Sąd powziął wiedzę na temat wzorców umownych stosowanych przez powoda i podmioty z nim powiązane. Powód nie przedłożył dokumentów, co jest powszechną praktyką w analogicznych sprawach rozpoznawanych przed tutejszym Sądem. Powód wyraża przekonanie, że skoro dochodzi należności z weksla, nie ma obowiązku przedstawiania innych dokumentów.

W ocenie Sądu wobec posiadanej wiedzy z innych spraw o praktykach stosowanych przez powoda i podmioty z nim ściśle powiązane, bierności pozwanych i odmowy przedstawiania dokumentów przez powoda, przyjęcie stanowiska, że Sąd może badać stosunek podstawowy jedynie na zarzut, zaś powód nie ma obowiązku przedstawiania dokumentów skoro dochodzi roszczenia z weksla, będzie powodowało, że rola Sądu zostanie zmarginalizowana, stanie się on swego rodzaju narzędziem, zaś wyroki będą wyrazem aprobaty dla praktyk, które są sprzeczne z przepisami prawa i zasadami współżycia społecznego. Powyższe nie powinno mieć miejsca, zaś przepisy dają podstawę do badania stosunku podstawowego z urzędu, podobnie jak dają możliwość przeprowadzania dowodów z urzędu i co się z tym wiąże, żądania przedkładania stosownych dokumentów.

Trzeba w tym miejscu wskazać, choć nie wpływa to na sama treść rozstrzygnięcia w niniejszej sprawie, że w innej toczącej się przed tutejszym Sądem sprawie o sygnaturze I C 3811/16 Sąd zawiadomił Prokuraturę o możliwości popełnienia przestępstwa. W wymienionej sprawie kwota pożyczki realnie wypłaconej wynosiła 9.000 zł, zaś koszt

samego ubezpieczenia 14.344 zł. Nie udało się przy tym wyjaśnić, czy kwota została ubezpieczycielowi faktycznie uiszczona, podobnie jak w niniejszej sprawie, gdzie powód nie przedstawia dokumentów na żądanie Sądu. W powoływanych sprawach I C 3196/16 i I C 3810/16 pożyczkobiorcom wypłacono kwoty odpowiedni 4.000 i 6.000 zł, zaś kwoty składek na ubezpieczenie wynosiły 7.497 i 7.090 zł. Do tego dochodziły koszty windykacji w kwotach przekraczających 2.000 zł, wynagrodzenia umowne w kwotach niemal 1.000 zł pobierane obok opłat przygotowawczych.

Jeszcze raz warto podkreślić, że w przypadku weksla niezpełnego, który sam wypełnia wierzyciel, bez jakiegokolwiek wpływu dłużnika będącego wystawcą weksla, zasada abstrakcyjności jest ograniczona, zaś Sąd ma prawo badać stosunek podstawowy, jakim w tym wypadku jest umowa pożyczki. Zatem odmowa przedstawienia stosownych dokumentów przez powoda musi zostać przez Sąd oceniona, do czego uprawnia treść art. 233 § 2 k.p.c.

Podkreślić należy, iż orzecznictwo europejskie stoi obecnie na stanowisku, że sąd powinien z urzędu uwzględnić abuzywność klauzuli umownej. W orzeczeniu Trybunału Sprawiedliwości UE w sprawie C- 397/11, w pkt. 27 i 28 Trybunał podnosi, że „z chwilą, w której sąd krajowy dysponuje niezbędnymi w tym celu elementami stanu prawnego i faktycznego, powinien z urzędu ocenić nieuczciwy charakter danego warunku umownego objętego zakresem zastosowania dyrektywy 93/13 EWG w sprawach nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich, i czyniąc tak, powinien usuwać brak równowagi istniejącej między konsumentem a przedsiębiorcą.

Reasumując, wobec wiedzy Sądu z innych spraw oraz faktu, że powód oraz podmioty z nim powiązane posługują się wzorcem umownym, istniało duże prawdopodobieństwo, że powód wypełnił weksel na sumę przewyższającą zobowiązanie wynikające ze stosunku podstawowego. Jak to wyżej przedstawiono Sąd obowiązany jest dostrzec powyższe z urzędu i może badać z urzędu brak tejże zgodności. Pozwana jest wszak zobowiązana wekslowo tylko w takich granicach, w jakich istnieje wierzytelność ze stosunku podstawowego (por. wyrok SN z dnia 26 stycznia 2001 r. II CKN 25/00 OSNC 2001/7-8/117). Powód odmówił przedstawienia umowy cywilnoprawnej, uniemożliwiając zbadanie zgodności zobowiązania wekslowego ze zobowiązaniem z umowy pożyczki. Powyższe skutkowało oddaleniem powództwa.

SSR Katarzyna Błęsińska - Kozłowska